

Förändringar i Sveriges storfjärilfauna en tredje tioårsperiod (Lepidoptera)

INGVAR SVENSSON

Svensson, I. Förändringar i Sveriges storfjärilfauna en tredje tioårsperiod. [Changes in the Swedish fauna of Macrolepidoptera during a third ten-year period]. – Ent. Tidskr. 98:113–122 (1977). Lund, Sweden 10 December 1977. ISSN 0013-886X.

Changes in the Swedish fauna of Macrolepidoptera for the period 1967–76 are discussed. 19 species were found new to Sweden during the period. The present stand of Macrolepidoptera is 1025 species. Including 1613 Microlepidoptera the total of Lepidoptera is 2638 species found in Sweden.

I. Svensson, Österslöv 3086, S-291 90 Kristianstad, Sweden.

För de fyra senaste åren har årligen redovisats för Sverige nya storfjärilar (Douwes 1974, Palmqvist 1975, 1976, 1977). Det kan dock alljämt vara befogat att sammanställa faunaförändringarna för längre perioder och ge något utförligare kommentarer till de olika arterna liksom tidigare skett (Nordström 1947, Svensson 1957, 1967).

Under tioårsperioden 1967–76 har tillkommit 19 för den svenska faunan nya arter. Antalet storfjärilararter som anträffats i Sverige uppgår därmed till 1025. För närvarande kan vidare 1613 småfjärilararter anses vara kända från Sverige och inberäknat dessa har vi totalt 2638 arter fjärilar i Sverige.

Något fler storfjärilararter upptäcktes i landet än som förutsades för 10 år sedan. Det goda resultatet torde mindre bero på gynnsamma klimatförhållanden – tvärtom har väderleken vissa somrar varit miserabel, särskilt i norra delen av landet. I stället får det i hög grad hänföras till stor insamlings- och forskningsaktivitet. Det blir emellertid svårt att ens komma upp i 10 nya arter nästa tioårsperiod, eftersom det kan antagas att vi nu har mycket få bofasta arter kvar oupptäckta. Någon artgrupp återstår dock att utreda. Om lepidopterologerna inte förtrötts utan fortsätter att utforska fjärilarnas utbredning i landet, kommer det säkert också ge resultat i fler för landet nya arter.

Glädjande nog har på senare år en viss återhämtning kunnat iakttagas för arter som på 1960-talet höll på att försvinna från landet.

Dagfjärilarna *Vanessa io* L. och *antiopa* L. ser man nu åter allmänt, men *Parnassius apollo* L. är tyvärr alltjämt sällsynt utom på Gotland. Spinnarna har hela tiden hållit ställningarna väl, och för exempelvis den först 1953 upptäckta *Pygaera timon* Hb. har både nya fyndplatser tillkommit och antalet insamlade exemplar ökat kraftigt. Nattflyet *Acronycta tridens* Schiff. har åter visat sig och mätaren *Boarmia arenaria* Hfn. har upptäckts på nya lokaler, sedan den försvunnit från gamla. Andra arter har inte lyckats lika bra. Exempelvis *Conisania leineri* Frr. har inte tagits på många år och kan möjligen vara helt borta från den svenska faunan. Negativa rapporter har dock här ringa bevisvärde. Hur många av de 1025 storfjärilararterna som just nu är bofasta i Sverige, är därför omöjligt att avgöra.

Några strykningar bland de 20 arter som förra gången ansågs osäkra eller utdöda, har inte gjorts, eftersom inga sakskalet mot dem kommit fram under perioden. Två av dem har däremot visats vara hemmahörande i landet, nämligen *Calymnia affinis* L. (Imby & Hellberg 1977) och *Phragmitiphila nexa* Hb. Av *Euxoa rossica* Stgr. har påträffats ytterligare 2 gamla beläggs-exemplar (Eliasson 1971).

Nomenklaturen har tillämpats på samma sätt som förut. Den följer sålunda i huvudsak Svenska Fjärilar (Nordström & Wahlgren 1935–41) och Förteckning över Sveriges storfjärilar (Nordström 1943).

För Sverige nya storfjärilar 1967–76

Drepana binaria Hfn. Carl-Gustav Wahlström tog de första 2 exemplaren i Sverige 13 och 19.8.72 i Bl, Hällaryd (Douwes 1973). De kom på lampa på den lilla ön Hallö i skärgården. Där togs på samma sätt ytterligare ett ex. 31.5.73 av författaren. Arten var väl inte helt väntad – i varje fall inte där – med tanke på den närmaste förekomsten på Falster i Danmark. Senare har den sporadiskt tagits på Sandhammaren i Skåne men även i Ottenby lund på Öland.

Arten kan förväxlas med *cultraria* F. men skiljes lätt på de 2 framträdande diskpunkterna i framvingarna. På Fig. 1 avbildas en ♀ från Sandhammaren 2.8.73, H. Hellberg leg.

Fjärilen flyger i 2 generationer från slutet av maj till mitt i juni och åter i augusti till de första dagarna av september. Larven lever på *Quercus*. Som svenskt namn föreslås Eksikelvinge.

Poliobrya umovii Ev. Sedan arten från 1955 befunnits förekomma i Finland och där inte minst på Åland, var det all anledning att se efter den i östra Sverige. Helt enligt ritningarna togs också det första svenska exemplaret, 1 ♂, på Singö i Upplands skärgård 10.7.71, Karl och Clas Källander leg. I anmälan av fjärilen (Hedqvist 1972) anges felaktigt Lidingö som lokal. Mindre väl passade dock att den samma år anträffades i sydöstra Norge, men när 2 ex. togs i Drl, Floda 6.7.76 (Palmqvist 1977), fick även detta fynd en förklaring. Det är sannolikt att *umovii* numera har blivit bofast på lämpliga lokaler i ett bälte över Mellansverige.

Fjärilen liknar mer ett normalt nattfly än de närliggande *Bryophila*-arterna, men har en liknande grönaktig ton i framvingarna som vissa av dessa. Den kan vara mörkare än den på Fig. 2 avbildade ♂ från Dlr, Floda 6.7.76, B. Dalsved leg. Man får möjligen se upp med att inte ta fjärilen för en avflugan *Procus strigilis* L.

Fynden hittills i Norden tyder på att fjärilen flyger huvudsakligen omkring mitten av juli, men den har i Finland tagits långt in i augusti. Lokalerna är hällmarkstallskog och lavig, gles granskog, vilket tyder på att larven lever på träd lavar. Fjärilen kommer på lampa. Det svenska namnet kan lämpligen vara Barrskogslavfly.

Euxoa vitta Esp. I Svenska Fjärilar fanns arten med som enligt äldre litteratur anträffad i Sk, Vg, Sdm, Upl, Öl, Gtl, men med samtidig

reservation för att alla i Sverige funna *vitta* i stället kunde tillhöra *obelisca* ab. *stephensii*. Redan i 1943 års förteckning (Nordström 1943) hade den ganska följdriktigt utelämnats utan närmare förklaring. Men det skulle visa sig att *vitta* trots allt var en god och förmodligen gammal medborgare av den svenska faunan. Elmquist (1975) visade att den förekommer på Öland och Gotland. Senare efterforskningar har besträvt att den är ganska utbredd och vanlig på den senare ön, medan den på den förra synes begränsad till Böda-trakten i norr.

Fjärilen (Fig. 3) förväxlas lättast med *obelisca* Sph. Utöver de karaktärer som nämnes av Elmquist – varmare grundfärg på framvingarna, större tappfläck, kraftigare vågig inre tvärlinje, ljust fält mellan yttre tvärlinjen och våglinjen – kan tilläggas att yttre tvärlinjen går i vid båge utanför njurfläcken och att våglinjen är inåt kraftigt mörkskuggad vid framkanten. Genitalierna ger inte särskilt god vägledning i denna artgrupp. Till förvirringen kring arten har på senare tid bidragit att Forster–Wohlfahrt (1963) felaktigt hänför *vitta* till *Chorizagrotis* Smith, som har från *Euxoa* Hb. klart skilda genitalier.

Flygtiden för *vitta* liksom för *obelisca* är augusti–september, men den visar sig normalt något senare. Den synes vara ett mer utpräglat alvardjur än närliggande arter. I Svenska Fjärilar är artens svenska namn Bandjordfly.

Rhyacia (Xestia) collina B. (*peterseni* Krul.) har liksom föregående varit uppgiven från Sverige, men i Svenska Fjärilar ansågs uppgifterna bero på förväxling med former av *mendica* F. och den har sedan ej förekommit i svenska artförteckningar. Säkra exemplar av arten erhöi författaren vid ljusfångst 7.7.67 på Rännebergets östsluttning i Värmland (Landin 1968). Därefter har *collina* tagits på fler lokaler i Vrm och Dlr.

Som framgår av det föregående kan *collina* (Fig. 4) förväxlas med *mendica*, möjligen också med *rubi* View. Från båda skiljes den dock lätt på det tydliga, svarta rotstrecket i framvingarna. ♂-genitalierna visar likheter med den annars helt olika *Anomogyna rhaetica* Stgr., och *collina* föres numera liksom denna art till släktet *Xestia* Hb.

Fjärilen flyger från mitten av juni till mitten av juli och kommer villigt till ljus. Bäst synes den trivas på frodiga sluttningar i bergstrakter

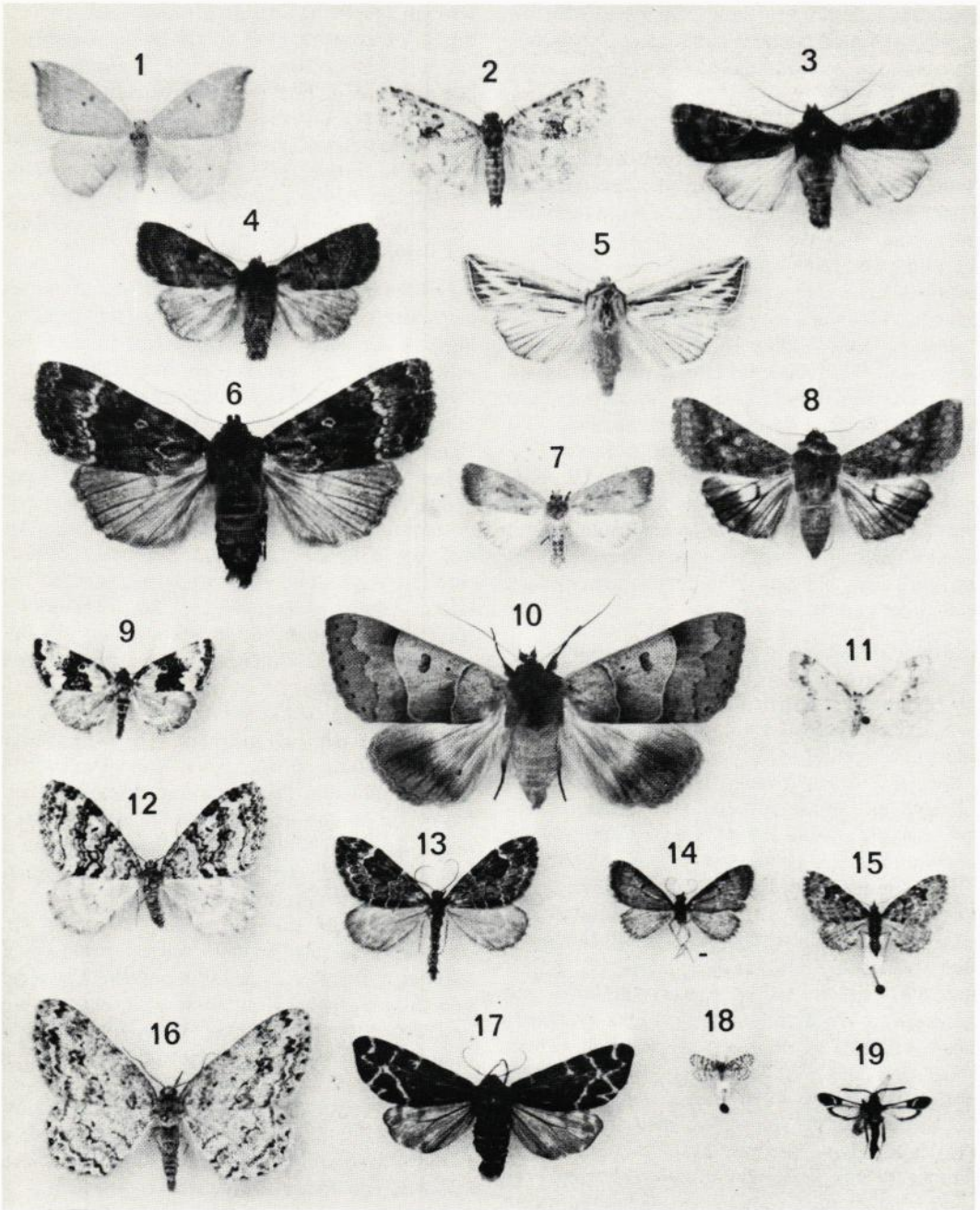

Fig. 1-19. - 1. *Drepana binaria* Hfn. - 2. *Poliobrya umovii* Ev. - 3. *Euxoa vitta* Esp. - 4. *Rhyacia (Xestia) collina* B. - 5. *Leucania (Hyphilare) l-album* L. - 6. *Amphipyra berbera* Rungs. - 7. *Coenobia rufa* Hw. - 8. *Heliothis armigera* Hb. - 9. *Lithacodia deceptor*a Sc. - 10. *Minucia lunaris* Schiff. - 11. *Sterrhia trigeminata* Hfn. - 12. *Nothocasis sertata* Hb. - 13. *Cidaria (Thera) albonigrata* Höfer. - 14. *Eupithecia selinata* HS. - 15. *Chloroclystis v-ata* Hw. - 16. *Boarmia (Ectropis) crepuscularia* Schiff. - 17. *Orodemnius cervini* Fallou. - 18. *Epichnopteryx retiella* Newm. - 19. *Synanthedon flaviventris* Stgr. - ca $\times$ 1.

med krävande flora av exempelvis *Alnus incana* och *Actaea* men fångas ibland också i barrskog i myrområden. Av Gullander (1971) kallas arten Rotstreckjordfly.

Leucania (Hyphilare) l-album L. Lars Imby (1976) lampfångade det hittills enda exemplaret i Sverige av denna art i Sk, Mälarhusen 11–12.9.75. Sannolikt är det fråga om en tillfällig inflygning från de fasta lokalerna söderut i Tyskland etc, även om enstaka exemplar tidigare insamlats i Danmark, bl a på Bornholm. Arten förmodas vara en vandrarfjäril.

Den art som *l-album* (Fig. 5) vid hastig blick lättast kan förväxlas med är den vanliga *comma* L., men framvingeteckningen är mer distinkt och särskilt framträder ett vitt liggande L i vingmitten. ♂ har dessutom svart buktofs.

I Mellaneuropa uppges fjärilen flyga i 2 generationer i maj–juli och augusti–oktober och vara betydligt vanligare i andra generationen. Som lokaler uppges varma, inte alltför torra gräsmarker. Imby har gett arten det svenska namnet L-tecknat gräsfly.

Amphipyra berbera Rungs. Denna utan tvivel mycket gamla medlem av vår fauna hade beskrivits som nordafrikansk underart till *pyramidea* L. men visade sig vara en väl skild art, som finns över nästan hela Europa (Svensson 1968). I Sverige är *berbera* vanligast på östsidan norrut till Upl, inte minst på Öl och Gtl, och *pyramidea* i Sydsverige i övrigt. Den europeiska underarten har beskrivits som *svenssoni* Fletcher.

Habituellt är de båda arterna mycket lika, vilket kan förklara att de så länge uppfattades som en art. I detaljer finns emellertid helt entydiga skillnader. Utöver de i 1968 års artikel nämnda, t ex den större, ovala ringfläcken och det bakåt avsmalnande mittfältet i framvingarna hos *berbera* (Fig. 6), är ett mycket gott kännetecken att mittfältet smalnar också framåt, genom att inre tvärinjen från i höjd med ringfläcken bildar en rät vinkel med framkanten. Hos *pyramidea* är mittfältet överallt nästan jämbrett, inre tvärinjen bildar en spetsig, inåtriktad vinkel med framkanten. Genitalierna av de båda arterna avbildas i den ovan nämnda artikeln.

Fjärilarna flyger från mitten av juli till mitten av september, men *berbera* synes vara 1–2 veckor tidigare än *pyramidea*. Båda går särskilt gärna på lockbete men kommer också till ljus.

Urbahn (1969) har utrett förstadierna och bl a funnit att även larverna är väl skilda. Exempelvis är bröstfötterna svarta hos *berbera*, gröna hos *pyramidea*. Den pyramidliknande puckeln i bakändan ger däremot inga pålitliga kännetecken. Båda arterna är sannolikt tämligen polyfaga på lövträd. *Lonicera* har exempelvis använts för att utfodra *berbera*-larver och *Syringa* för *pyramidea*. Gullander (1971) använder för *berbera* det svenska namnet Afrika-buskfly.

Coenobia rufa Hw. Visserligen var arten sedan länge känd från Danmark, men lepidopterologerna där hade inte mycket att berätta om sentida fynd, så det var en överraskning när författaren upptäckte en massförekomst av den inom naturreservatet Benestads backar i Sk, Benestad 22.7.67 (Landin 1968). På samma lokal har den sedan varje år kunnat iakttagas ungefär lika talrikt. Något enstaka exemplar har insamlats på närliggande lokaler i Skåne. Att *rufa* är så koncentrerad till Benestads backar torde bero på att en av de uppgivna näringsväxterna, *Juncus subnodulosus*, där förekommer rikligt men annars är mycket sällsynt. Det gynnsamma lokalklimatet i sydvästs lutningen torde också bidra.

Fjärilen (Fig. 7) liknar något *Arenostola (Photedes) fluxa* Hb. och *pygmina* Hw. men saknar helt ring- och njurfläckar i framvingarna till skillnad mot den förra och har mycket ljusare bakvingar än den senare. Från båda skiljdes den också på den tydliga, punterade tvärinjen i bakvingarna och den smäckrade kroppsbyggnaden. ♀ har smalare vingar än ♂.

C. rufa flyger främst i senare halvan av juli men ses ännu in i augusti. Redan innan solen gått ner börjar ♂♂ flyga sakta omkring lågt över vegetationen och så håller de på tills man inte längre ser dem för mörkret, åtminstone om inte temperaturen faller för snabbt. Framåt kvällen finner man ♀♀ uppkrupna på *Juncus*-strån, också på natten med hjälp av lampa. Gynnsamma nätter kommer ♂ till ljus. Larven uppges leva inuti strån av *Juncus subnodulosus* och *inflexus*. Gullander kallar arten Dvärgörfly.

Heliothis armigera Hb. Det hittills enda svenska exemplaret, 1 ♀, av denna migrerande art erhöll författaren vid lampfångst i ett litet sumphål med vass omkring 1 km söder om Åhus hamn i Skåne 11.8.71. Det kan kanske inte helt uteslutas att fjärilen följt med ett far-

tyg, men den borde i så fall haft svårt att flyga bort från den starka hambelysningen med kvicksilverlampor. I grannländerna söderut tar man den något oftare.

Liksom hos de övriga arterna i släktet har undersidan av både fram- och bakvingarna stora svarta fläckar, vilka faller i ögonen när fjärilen flyger runt lampan. Framvingeteckning och -färg (Fig. 8) påminner annars om *Amathes circellaris* Hfn., som dock har något avvikande vingform. En annan vandrarfjäril i släktet, *H. nubigera* HS., skulle också kunna förväxlas, men den är ljusare med mer distinkt teckning och har en linje svarta punkter innanför fransarna i framvingarna, med sista punkten större och särskilt framträdande liksom hos *peltigera* Schiff. *H. nubigera* är ännu inte anträffad i Sverige men väl en gång i Finland.

H. armigera uppges flyga i 2 generationer i maj-juni och augusti-september. I sydligare trakter gör larven stor skada på bl a majs och bomull, inte minst i Amerika. Arten kallas av Aurivillius (1888-91) Gulaktigt knölfly.

*Lithacodia deceptor*a Sc. Harry Rydén tog det första svenska exemplaret av denna närmast i Danmark förekommande art på Kullaberg i Skåne 10.6.68 (Landin 1969). I grannländerna har den visat expansionistiska tendenser, men ändå dröjde det länge innan fler exemplar insamlades, nu på Sandhammaren och i Sm, Grimslöv 1973. I Sydskåne har därefter ytterligare några exemplar anträffats, så man kan förmoda att arten till sist bosatt sig för gott här.

Fjärilen (Fig. 9) kan inte förväxlas med någon annan svensk art. Den är i medeltal något mindre än *fasciana* L. och har mycket mer utbredda vita fält i framvingarna.

I Sverige synes *deceptor*a endast vara anträffad i en generation i juni, men flyger i Danmark ännu de första dagarna av juli och ibland också i en andra generation i augusti. Där kan den ibland jagas upp på dagen i gräsrika gläntor i skog. Här i landet har den hittills endast tagits på lampa. Larven lever på *Molinia* och andra gräs. Det svenska namnet på arten är Vitbandat glansfly.

Minucia lunaris Schiff. Arne Moberg tog det hittills enda svenska exemplaret av arten på lampa på Sandhammaren i Skåne 1.6.73. Eftersom lokalen syntes lämplig - ekskog med riklig vattenskottsbildning på stammarna - har många

sökt efter fjärilen därefter, dock förgäves, vilket kan tyda på att det varit fråga om ett förflutet ex. Vi ska ändå inte helt ge upp hoppet, eftersom *lunaris* har visat tendenser att rycka norrut i Europa. I Danmark fann man den först 1938.

Fjärilen (Fig. 10) är nära släkt med *Catocala*-arterna, men kan inte på något sätt tävla med dem i färgprakt. Den företer faktiskt vissa likheter med vår vanliga slätstrukna *Orthosia caesi-macula* Schiff, förutom i storlek där den är jämbördig med *Catocala pacta* L.

M. lunaris bör hos oss sökas från slutet av maj till mitten av juni. Den är inte mer nattflygare än att den skall kunna skrämmas upp på dagen. Särskilt gärna kommer den till bete, men är lättstörd. Dessutom kan den tagas på lampa. Kanske borde vi också se efter larven i juli på spåda ekblad på unga ekplantor och vattenscott. De släpper sig ner vid minsta anledning. Grått ordensfly bör vara ett lämpligt svenskt namn.

Sterrha trigeminata Hfn. Fyndet av denna för Norden nya art kom helt oväntat, när Olle Pellmyr lampfångade 6 exemplar 27-28.6.73 i Böda på norra Öland (Pellmyr 1974). De närmaste fyndorterna ligger i Mellersta Tyskland och England. Senare befanns att arten anträffats tidigare på norra Öland söderut till Källa. Det hittills äldsta kända exemplaret är från Högby 21.6.49, Malte Carlsson leg. Utan tvivel är den en gammal medlem av vår fauna.

Att *trigeminata* (Fig. 11) inte upptäckts tidigare beror säkerligen på dess stora likhet med *biselata* Hfn. Vid närmare granskning hittar man dock klara skillnader. Mittskuggan i framvingarna går hos *trigeminata* innanför diskpunkten och skild från denna, medan den hos *biselata* går genom eller utanför diskpunkten. De mörka molnfläckarna utanför yttre tvärlinjen är nästan svarta och mer uppdelade på enskilda fläckar hos *trigeminata*, bildar ett svagare, oftast sammanhängande band hos *biselata*. I genitalierna (Fig. 20) finns stora skillnader. Hos ♂ av *trigeminata* slutar valvan med en nedåtriktad hake, medan den är rundad hos *biselata* men med 3-4 taggar på 3/4 av längden. ♀ av *trigeminata* har taggar i ductus bursae. Taggar saknas hos *biselata*, som har egendomligt tvåflikiga analpapiller. Flygtiden är också ett gott kännetecken - de båda arterna kan knappast träffas samtidigt.

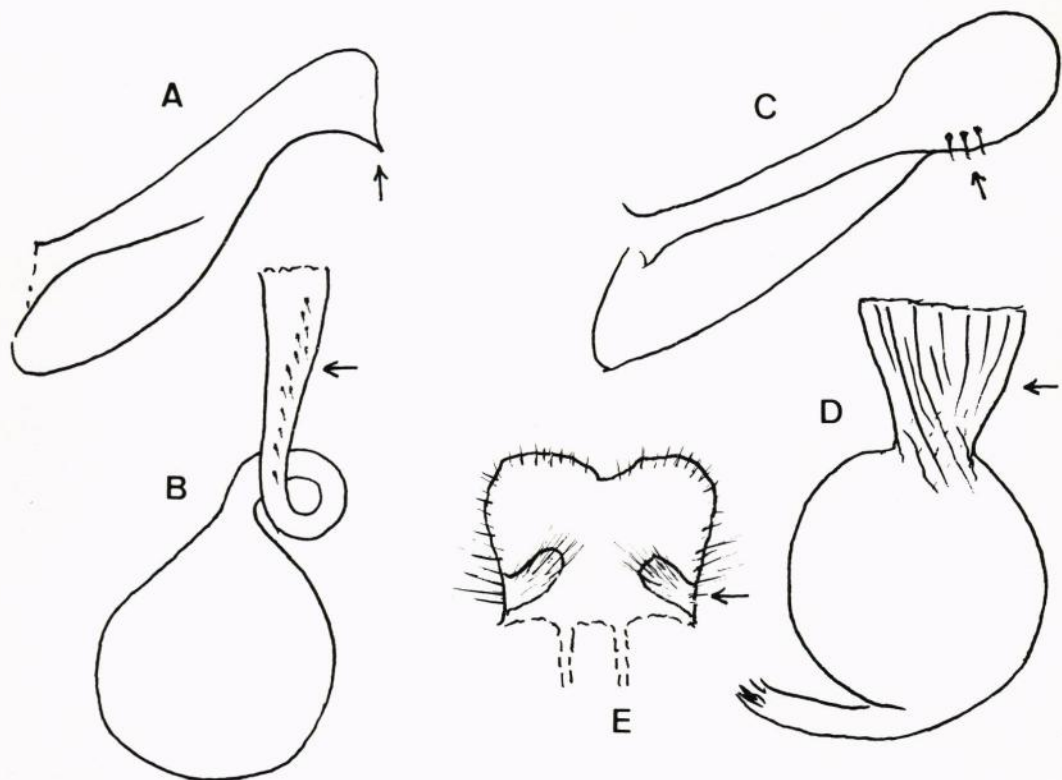

Fig. 20. Genitalier av *Sterrha trigeminata* Hfn., valva (A), bursa (B) och *S. biselata* Hfn., valva (C), bursa (D), analpapiller (E).

Genitalia of *Sterrha trigeminata* Hfn., valva (A), bursa (B) and *S. biselata* Hfn., valva (C), bursa (D), papillae anales (E).

Hos oss flyger *trigeminata* huvudsakligen i senare delen av juni men ses också in i juli. Fjärilen kommer gärna till lampa och kan också håvas i skymningen. Säkraste lokaler synes vara lövskog med bla ek och hassel. Larven uppges leva på olika låga örter men även på exempelvis björk och murgröna. Pellmyr kallar arten Brunfläckad lövmätare.

Nothocasis sertata Hb. Erik Tham tog de första svenska exemplaren av *sertata* i Sk, Skärälid 21.9.71 (Douwes 1973). Därefter har den anträffats talrikt i sykomorlönbestånden på östslutningen av Söderåsen på båda sidor om ravinen i Skärälid men synes saknas på andra lämpliga lokaler. Detta tyder på att arten är en tämligen sen invandrare. Troligen kommer den från Danmark, där den har en vidsträckt ut-

bredning och varit känd i över 100 år.

Fjärilen (Fig. 12) kan ute i terrängen tagas för *Oporinia christyi* Pr., som den mot slutet av flygtiden uppträder tillsammans med. I tvärlinjerna, som normalt berör varandra mot bakkanten av framvingarna, finns emellertid en tydlig brun anstrykning fläckvis. Grundfärgen är ljusgrå och linjeteckningen tydligt framträdande.

Flygtiden är från mitten av september till början av oktober. Fjärilen flyger ut från trädstammar och på marken liggande avverkningsavfall när man strövar omkring i ungskog på dagen. Vid kyligt väder kan man banka eller sparka på klena trädstammar för att skrämman den. Larven lever på *Acer pseudoplatanus*. Aurivillius (1888-91) kallar arten Brunbandad lövmätare.

Cidaria (Thera) albonigrata Höfer. Vid ljusfångst i Sk, Kivik 9.10.71 erhöj Sten Wahlström och författaren 4 exemplar av en främmande mätare, som småningom visade sig vara den mellaneuropeiska *albonigrata* (Svensson 1975). Det befanns också att arten förekommer i Danmark, medan det alltjämt är oklart med förekomsten i norra Europa i övrigt. Senare har kommit fram ett exemplar från Hall, Våxtorp dagen innan de första skånska och fynd från fler lokaler i Skåne.

Fjärilen (Fig. 13) är mycket lik *variata* Schiff. men har lugnare framvingeteckning med svagare bågar i tvärlinjer och våglinje samt mindre utbredda bruna fläckar. Ibland är mellanfälten brett vita och kontrasterar då starkt mot det svartgrå mittfältet, men oftare är de helt svartgrått pudrade utom i en skarpt vit, smal linje närmast tvärlinjerna. Antennerna hos ♂ har djupare tandning än hos *variata* och i viss mån även *obeliscata* Hb. Vingbredden är i medeltal något större än för de andra båda arterna. Genitalskillnaderna är små och liksom de yttre kännetecknen ganska variabla. Under hösten fångade fjärilar är lättare att bestämma än vårgenerationen genom att *variata* knappast har någon höstgeneration hos oss och *obeliscata* genomgående är klarare skild i vingteckning från *albonigrata*. I oklara fall hänvisas till ovan nämnda artikel.

Det har efterhand visat sig att *albonigrata* i Sverige liksom i Mellaneuropa flyger i 2 generationer, i juni och från slutet av augusti till in i oktober. Fjärilen kommer till ljus men kan också skrämmas upp på dagen i ädelgranbestånd. Larven lever på *Abies alba* och sannolikt även andra *Abies*-arter, *Tsuga* och andra ädelgranar. Lämpligt svenskt namn bör vara Ädelgranfältmätare.

Eupithecia selinata HS. Det första svenska exemplaret av denna närmast från Nordtyskland, Baltikum och Finland kända art tog författaren på Sandhammaren i Skåne 17.6.73 (Douwes 1974). Senare har enstaka exemplar insamlats årligen på samma lokal inom ett mycket begränsat område, och arten har också anmälts från Danmark. Då *selinata* för ett undgängömt levnadssätt, är det troligt att den kan förekomma på fler lokaler i Sverige.

Det kan ha sina problem att känna igen *selinata* (Fig. 14) när man fått den i håven. Allra

mest liknar den *tresignaria* HS., som den bäst skiljes från på framkantsfläckarna i framvingarna. Hos *tresignaria* ligger 2 tydliga fläckar tätt samlade framför diskpunkten och bildar med denna en nästan liksidig triangel. Det finns ofta flera otydliga framkantsfläckar hos *selinata*, men de 2 tydligaste står längre isär och ungefär lika långt från vingroten resp. vingspetsen som från varandra. Till skillnad mot de tydligt skäckiga fransarna hos *tresignaria* är de hos *selinata* nästan helt enfärgade, åtminstone yttre delen. Genitalskillnaderna är betydligt klarare (Fig. 21). Redan sista bukplåten hos ♂ är helt olika, varvid dock bör bemärkas att den i litteraturen rätt genomgående avbildas missvisande för *tresignaria*, troligen avbruten på smalaste stället. I aedeagus är de 2 yttre cornuti kraftiga och spetsiga hos *selinata*, svagare, trubbiga och småtandade hos *tresignaria*. Karakteristiskt för ♀ av *selinata* är den kraftiga tandade plattan på bursans ena sida. Ductus seminalis med helt olika anslutning till bursan och bursans olika taggfält skiljer även de båda arterna.

Flygtiden för *selinata* kan med ledning av de få svenska fynden och erfarenheter från grannländerna antagas vara juni till in i juli. Fjärilen håvas sannolikt bäst i skymningen och kommer inte gärna till ljus. Larven uppges leva på flera flockblomstriga växter som *Aegopodium podagraria* och *Angelica silvestris*. Som svenskt namn föreslås Kirskålmalmätare.

Chloroclystis v-ata Hw. (*coronata* Hb.). Sandhammaren i Skåne har blivit första och ofta enda lokal i landet för många arter. Det var dock inte speciellt här vi väntade denna art, när Håkan Elmquist fick en ♀ på lampa i ett litet *Salix*-kärr 22.7.76 (Palmqvist 1977). Visserligen hade det tagits några exemplar i Danmark 1973 och senare, men från våra omgivningar var *v-ata* känd långt tidigare från Norge och Finland, förutom Nordtyskland och Baltikum. I Finland hade den tagits i antal på lindstammar på en biotop som inte visar större likheter med den på Sandhammaren. Artens starkt lokala förekomst, inte minst i Norden, är något av ett mysterium. Kanske har den funnit en lämplig uppehållsplats i det lilla kärret på Sandhammaren, men det kan i så fall bli svårt att uppbbringa fler exemplar. Det är sällan det lokala klimatet där inbjuder till lampfångst.

Vissa exemplar av *rectangulata* L. kan likna

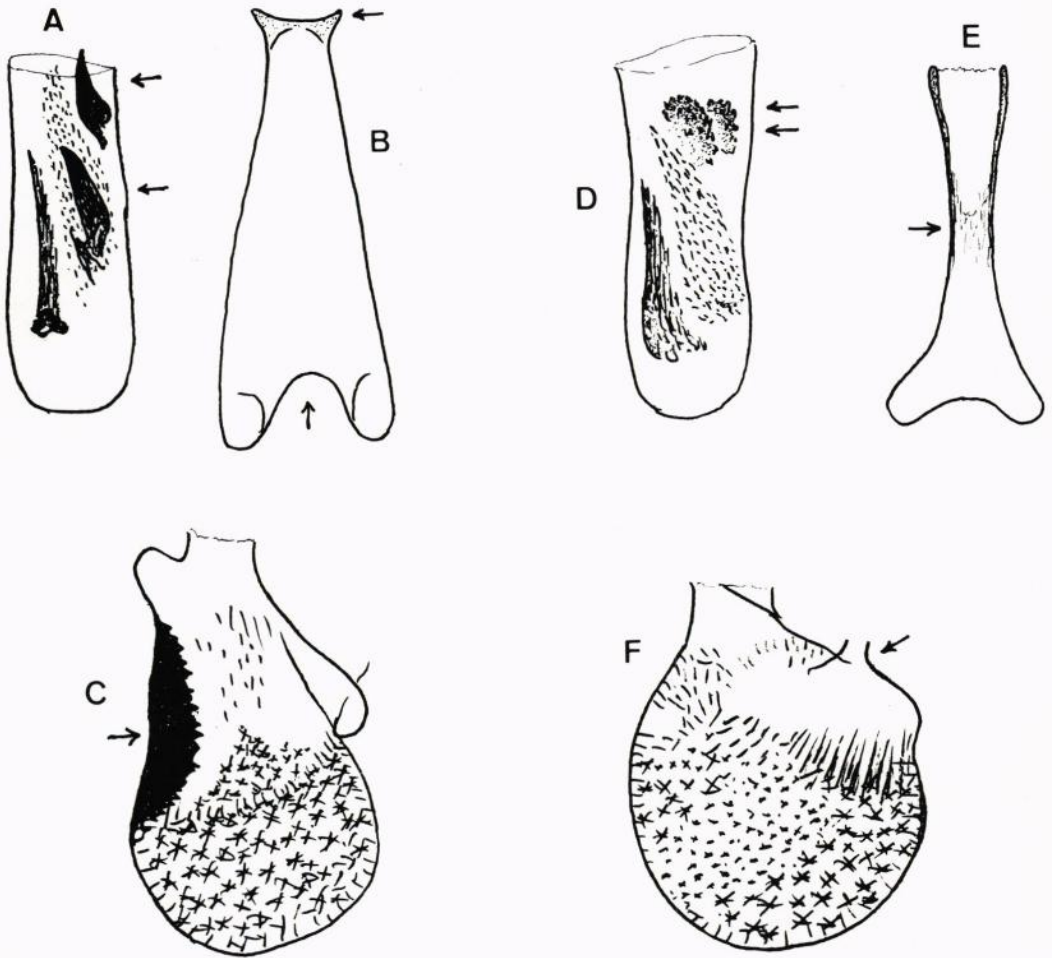

Fig. 21. Genitalier av *Eupithecia selinata* HS., aedeagus (A), bukplåt (B), bursa (C) och *E. trisignaria* HS., aedeagus (D), bukplåt (E), bursa (F).

Genitalia of *Eupithecia selinata* HS., aedeagus (A), 8th sternite (B), bursa (C) and *E. trisignaria* HS., aedeagus (D), 8th sternite (E), bursa (F).

v-ata (Fig. 15), som dock merendels skiljes på den skarpt markerade svarta teckningen i yttre tvärlinjens främre del i framvingarna efter vilken den fått sitt namn. Tvärlinjerna i bakvingarna bildar däremot inte något spetsvinkligt utskott. I tvivelaktiga fall faller genitalierna utslaget. Hos ♂ är valverna endast en tredjedel så breda som hos de andra arterna i släktet och ♀ har en stor del av bursan försedd med taggar. I vila sitter fjärilen med vingarna utbredda med vingarna kant i kant, så att bakvingarna döljes. När den är aktiv sätter den sig med vingarna

hopslagna över ryggen. Det gäller att inte gå förbi arten som en liten *Cidaria (Colostygia) pectinataria* Kn.

I Finland flyger fjärilen i slutet av juni-början av juli, men i Skåne kan den misstänkas ha mer danska vanor och vara igång mer mot slutet av juli, kanske då också med en förstageneration på försommaren. Den kommer till ljus, men hur gärna är ovisst. Larven uppges leva på en mängd olika växter som *Solidago*, *Lythrum*, *Eupatorium* och *Sambucus*. Svenskt namn förslagsvis Krönt malmätare.

Boarmia (Ectropis) crepuscularia Schiff. Arten har sedan lång tid varit under diskussion, se exempelvis Svenska Fjärilar (Nordström & Wahlgren 1935–41:309). Alltjämt kan väl artfrågan inte anses vara helt tillfredsställande klarlagd, men särskilt i de södra delarna av landet förekommer en till flygtid och morfologi från *bistortata* Göze något avvikande form, som i allmänhet kan hänföras till *crepuscularia*, så som den beskrives i Svenska Fjärilar, från Danmark (Hoffmeyer 1966) och England (Pierce 1914).

Det är ofta praktiskt taget omöjligt att skilja *crepuscularia* (Fig. 16) och *bistortata* på utseendet. Normalt är *crepuscularia* något mindre och ljusare med gulaktig i stället för brunaktig ton i tvärbanden, men det förekommer även former med breda mörka band i både fram- och bakvingar. Däremot synes saknas sådana jämnt förmörkade former som kan träffas hos *bistortata*. I genitalierna har man hos ♂ hittills endast kunna finna skillnader i de långa hår som utgår vid basen av valverna. Spetsen av dessa är hos *crepuscularia* formade som en omvänd kon eller rundad knapp, hos *bistortata* som en tvärställd skiva, men man finner ofta avvikande bildningar bland mera normala. ♀ av *crepuscularia* skall ha något större signum med fler och grövre taggar (Pierce 1914).

I viss mån kan man hålla isär de båda arterna på flygtiden. Åtminstone i sydligaste Sverige flyger *bistortata* huvudsakligen före mitten av maj och *crepuscularia* mest därefter. Fjärilar från juni brukar vara *crepuscularia*. Norrut överlappar flygtiderna sannolikt varandra mer. Såvitt känt har *crepuscularia* endast en generation om året, medan *bistortata* kan ha en andra generation i augusti–oktober. Fjärilarna kommer gärna till ljus men kan också håvas i skymningen. Larven av båda arterna är polyfag på lövträd och buskar. Efter Aurivillius (1888–91) kan det svenska namnet för *crepuscularia* lämpligen vara Skymningslävmätare.

Orodemnias cervini Fallou. Clas Källander fångade det första nordiska exemplaret, en ♂, 19.7.67 1300 m ö h på slutningen av Nissontjärro i Torne lappmark. Inte långt därifrån fann Karl Källander 700 m ö h 2 puppor under sten 7.7.68, varav en ♀ kläcktes 25.7. De svenska exemplaren och en ♀ från Kolahalvön augusti 1931 är de enda hittills kända nordeuropeiska.

Arten är uppenbarligen mycket svår att finna, eftersom de svenska insamlarna förgäves sökt efter fler exemplar på Nissontjärro. Den nordiska formen, som bl a är större än nominatformen från Alperna har beskrivits som ssp. *fridolini* Torstenius (1971).

Att *cervini* (Fig. 17) är en nära släkting till *quenseli* Payk. är påtagligt, men den är ändå lätt att skilja på att den kraftiga längslinjen saknas i framvingarna. Den har dessutom något större vingbredd, omkring 35 mm. Avbildning av genitalierna saknas.

Fjärilen flyger sannolikt senare på sommaren än *quenseli*, kanske huvudsakligen mot slutet av juli. Om den har liknande vanor som *quenseli*, som flyger på förmiddagarna soliga dagar, återstår att klarlägga. Larven av *cervini* uppges i Alperna leva på låga växter som *Silene* och *Saxifraga*. Den är svart med svarta hårborstar och har vitaktiga sidorygglinjer. Håren blir något längre bakåt. Till skillnad mot *quenseli* saknar den rödaktiga sidohår. Som svenskt namn föreslås Arktisk igelkottspinnare.

Epichnopteryx retiella Newm. Arten avskrevs som svensk i förra sammanställningen (Svensson 1967), och att den tidigare tagits i landet är osannolikt. Det får därefter anses som ett nyfynd för Sverige, när Jan Jonasson upptäckte *retiella* på Vallda Sandö i norra Halland 8.6.69. Där har den därefter kunnat insamlas stadigt. Såvitt känt har dock endast ♂♂ anträffats. Närmast förekommer arten i Danmark, och sannolikt kan ytterligare någon lokal därför finnas på Västkusten. Lokalen i Vallda är numera fågelskyddsområde – sannolikt ganska omotiverat – med tillträdesförbud under fjärilens flygtid.

Det är inga större svårigheter att känna igen ♂ av *retiella* (Fig. 18). Det är landets minsta "storfjäril" med vingbredd endast 7–8 mm. Både fram- och bakvingar är starkt retikulerade och får därigenom ett småfläckigt utseende. ♀ är vinglös och lämnar ej säcken.

Flygtiden är från mitten av maj till in i juni. Dock ser man knappast de minimala fjärilarna flygande, utan de slaghåvas på dagen från grästuvor på låglänta områden som tidvis översvämmas av havet. Larven skall leva av gräs. Säcken är långsträckt, smal, klädd med strån på längs. Vid översvämning kan den anträffas på stängselstolpar o d. Det svenska namnet är Nät-tecknad säckspinnare.

Synanthedon flaviventris Stgr. Eftersom arten var känd från södra Finland, Baltikum och upptäcktes på Bornholm 1965 har den eftersökts på Sandhammaren i Skåne, som syntes erbjuda lämpliga betingelser. Där har den dock hittills inte anträffats, men ett tillfälligt besök som författaren gjorde innanför sanddynerna vid kusten i Eldsberga i södra Halland 1.6.75 gav resultat. Från 4 larver i torra toppar på en större buske av *Salix repens* kläcktes 27.6 en *flaviventris* ♂. På Sandhammaren hade liknande torra toppar endast gett *formicaeformis* Esp. Året efter kläckte flera samlare ett större antal *flaviventris* från kusten strax söder om Halmstad.

Fjärilen (Fig. 19) skiljes lätt från övriga små gulbandade glasvingar på att abdomen på undersidan har en stor gul fläck och att glasfläcken utanför diskfläcken i framvingarna är mycket kort, bildande ett smalt tvärband. För övriga detaljer hänvisas till Fibiger & Kristensen (1974).

Några uppgifter om flygtiden föreligger ännu inte från Sverige, men med ledning av kläckningsdatum kan antagas att fjärilen flyger huvudsakligen i juli. Som nämnt lever larven på *Salix repens*, där den åstadkommer en svag gallbildning högt upp på skottet, ovanför vilken skottet torkar på våren. Även andra *Salix*-arter uppges. Arten är uppenbarligen något senare med sin utveckling än *formicaeformis*. Som svenskt namn föreslås Krypvideglasvinge.

Litteratur

- Aurivillius, C. 1888–91. Nordens Fjärilar. Stockholm (Aktiebolaget Hiertas bokförlag).
- Douwes, P. 1973. Från Entomologiska Sällskapets förhandlingar 1971–72. – Entomologen 2:52–55.
- 1974. Intressantare fynd av Macrolepidoptera i Sverige 1973. – Ent. Tidskr. 95:190–191.
- Eliasson, C. 1971. *Euxoa islandica rossica* Stgr. i Sverige. – Ent. Tidskr. 92:283–284.
- Elmqvist, H. 1975. Förekomsten av *Euxoa vitta* Esp. i Sverige (Lep. Noctuidae. Sic!). – Ent. Tidskr. 96:55–57.
- Fibiger, M. & Kristensen, N. P. 1974. The Sesiidae (Lepidoptera) of Fennoscandia and Denmark. – Fauna Ent. Scand. 2. Gadstrup (Scandinavian Science Press Ltd).
- Forster, W. & Wohlfahrt, T. A. 1963. Die Schmetterlinge Mitteleuropas, Sechzente Lieferung. Stuttgart (Franckh'sche Verlagsbuchhandlung).
- Gullander, B. 1971. Nordens nattnattflyn. Stockholm (P. A. Norstedt & Söners förlag).
- Hedqvist, K.-J. 1972. Redogörelse för förenings-sammanträdena 1969–1971. – Ent. Tidskr. 93:129–134.
- Hoffmeyer, S. 1966. De danske målere, 2den udgave. Aarhus (Universitetsforlaget).
- Imby, L. & Hellberg, H. 1977. *Cosmia* (Calymnia) affinis L. återfunnen i Sverige (Lep., Noctuidae). – Ent. Tidskr. 98:35–36.
- Landin, B.-O. 1968. Från Entomologiska Sällskapets i Lund förhandlingar 1967. – Opusc. Ent. 33:230–232.
- 1969. Från Entomologiska Sällskapets i Lund förhandlingar 1968. – Opusc. Ent. 34:167–168.
- Nordström, F. 1943. Förteckning över Sveriges storfjärilar. – Opusc. Ent. 8:59–120.
- 1947. För svenska faunan nya fjärilar jämte några andra. – Opusc. Ent. 12:159–172.
- & Wahlgren, E. 1935–41. Svenska Fjärilar. Stockholm (Nordisk Familjeboks Förlags Aktiebolag).
- Palmqvist, G. 1975. Intressantare fynd av Macrolepidoptera i Sverige 1974. – Ent. Tidskr. 96:58–59.
- 1976. Intressantare fynd av Macrolepidoptera i Sverige 1975. – Ent. Tidskr. 97:43–44.
- 1977. Intressantare fynd av Macrolepidoptera i Sverige 1976. – Ent. Tidskr. 98:31–33.
- Pellmyr, O. 1974. *Sterrhia trigeminata* Hufn. – ny geometrid för Norden (Lep. Geometridae). – Entomologen 3:23–24.
- Pierce, F. N. 1914. The Genitalia of the British Geometridae. Liverpool.
- Svensson, I. 1957. De senaste tio årens nytillskott av svenska storfjärilar (Lep.). – Opusc. Ent. 22:143–160.
- 1967. Förändringar i Sveriges storfjärilfauna senaste tioårsperiod (Lep.). – Opusc. Ent. 32:233–257.
- 1968. *Amphipyra pyramidea* L. en dubbelart (Lep. Agrotidae). – Opusc. Ent. 33:185–188.
- 1975. *Cidaria* (Thera) *albonigrata* Höfer, en i norra Europa förbisedd art (Lep. Geometridae). – Ent. Tidskr. 96:60–62.
- Torstenius, S. 1971. *Orodemnias cervini* Fallou ssp. *fridolini* n.ssp. (Lepidoptera, Arctiidae). – Ent. Tidskr. 92:173–177.
- Urbahn, E. 1969. Unterschiede der Jugendstadien von *Amphipyra pyramidea* L. und *A. berbera* svenssoni Fletcher. – Not. Ent. 49:247–253.